SĂRBĂTORILE COMUNISTE ŞI PROPAGANDA ROMÂNEASCĂ ÎN AMERICA

Paul Nistor

Schimbarea regimului politic în România postbelică a avut efecte dure nu doar în interiorul graniţelor naţionale, dar a presupus şi redefinirea poziţiei internaţionale a Bucureştiului. Ieşit din ultimul război mondial cu un prestigiu extern suficient de şifonat, datorită alianţei cu Axa, statul român s-a plasat din nou într-o tabără neacceptată de marile democraţii occidentale. Înţelegerea neoficială cu Moscova, încă de la instalarea guvernului Petru Groza, în anul 1945, şi semnarea, în anul 1948, a Tratatului de bază între România şi URSS au plasat Bucureştiul, pentru mai multe decenii, în interiorul blocului comunist. Într-o asemenea situaţie, raporturile României cu Occidentul au devenit pur formale, dacă nu chiar ostile, imediat după instaurarea republicii. În special Statele Unite ale Americii au văzut în noul regim de la Bucureşti o prelungire periculoasă a puterii Moscovei, antidemocratică şi antioccidentală. Pentru cetăţenii ţării, guvernul Groza era însă o extensie a totalitarismului sovietic, un instrument al terorii şi brutalităţii politice.

În acest context, diplomaţii români de la Washington făceau mari eforturi pentru a îmbunătăţi imaginea ţării în lumea occidentală. În 1946, la redeschiderea sediului Legaţiei RPR, Mihail Ralea îi scria lui Gheorghiu-Dej despre imaginea pe care o avea România peste Ocean. „Când am venit aici, acum patru luni – spunea ministrul român la Washington – atitudinea Americii faţă de noi oscila între ostilitate şi ignorare. Toate uşile erau închise. O rea-voinţă se manifesta peste tot. Eram consideraţi ca o sucursală sovietică, căreia nu trebuia să i se dea nici un concurs“[1]. Treptat, însă, a existat impresia că relaţiile stabilite cu autorităţile americane, contactele cu reprezentanţii altor state şi micile acţiuni de propagandă organizate de români au condus la o acceptare a diplomaţilor Bucureştiului şi la ieşirea lor din izolare. Totuşi, funcţionarii Legaţiei RPR au conştientizat destul de rapid chestiunile negative care se imputau României şi, printr-o campanie de propagandă locală, îşi dădeau silinţa să arată o altă faţă a României. Problemele cele mai sensibile ce trebuiau explicate oficialităţilor şi

[1] Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond C.C. al P.C.R., Secţia Relaţii Externe, dosar 10/1947, fila 64.

opiniei publice americane se refereau la: legitimitatea guvernului român rezultat din alegerile din 1946, subordonarea față de Moscova, încălcările drepturilor omului, lichidarea opoziției, naționalizarea economiei.

Ocaziile care se ofereau diplomaților români pentru a lansa propriile versiuni de analiză a situației din Europa de Est nu erau prea multe. Câteva articole inserate în ziarele americane de stânga (cu minimă circulație în societatea americană), discuții particulare cu intelectuali americani ori cu diplomați străini, editarea unui buletin oficial informativ şi influențarea unor jurnale de limbă română erau cam singurele posibilități de manifestare ale funcționarilor Legației. Din acest motiv, organizarea unor ceremonii cu ocazia sărbătorilor oficiale ale regimului comunist, 23 august şi 30 decembrie, a fost un prilej excelent de propagandă pentru reprezentanții României în America.

Cu aceste ocazii, materialele scrise, foto sau de cinematecă, pe care le ofereau invitaților şi contactele prietenești, într-o atmosferă aparent amicală, dădeau românilor posibilitatea dezvoltării unor tactici subtile de subpropagandă, prin care îşi puteau apropia pe unii intelectuali, jurnalişti şi oameni politici americani. Ei obțineau o utilitate multiplă: purtau o campanie de contracarare a ideilor critice lansate de Occident la adresa guvernului Groza, exploatau posibilitatea promovării celebrelor „realizări“ ale socialismului dar, în acelaşi timp, erau şi momente de atragere a unor americani naivi, sinceri simpatizanți comunişti, în sfera influenței estice.

Analiza noastră se centrează pe un eşantion de trei ani, 1950-1952, o perioadă tensionată în relațiile româno-americane. Datorită politicii Washingtonului de îngrădire a comunismului şi a măsurilor speciale luate contra guvernului român, inimicițiile diplomatice erau frecvente. Ambele părți aveau percepții negative maximizate. Americanii vedeau în români doar spioni şi instrumente obediente ale lui Stalin, iar Bucureştiul considera Statele Unite un posibil agresor şi un „ațâțător la război“ împotriva păcii mondiale. Plecând de la aceste judecăți şi rivalități, succesul unor ceremonii comuniste în America devenea şi o chestiune de orgoliu național, dar şi de bloc politic. Reuşitele organizatorice ale unor sărbători ale noilor regimuri estice deveneau mici victorii în bătăliile de uzură ale Războiului Rece.

Pregătirile pentru un 23 august începeau chiar de la finalul lunii iulie, când Ministerul de Externe trimitea indicații precise Legației României din Washington. Astfel, la 27 iulie 1950, Bucureştiul înştiința pe diplomații săi că trebuie să organizeze „a 6-a aniversare a zilei de 23 August, ziua eliberării României de către victorioasa armată a marii Uniuni Sovietice“…[2] Activitățile sugerate erau următoarele: o recepție, o gală de filme, un număr festiv al Buletinului Legației – „Romanian News“, un număr festiv al ziarului „Românul American“, stipendiat de guvernul Groza, articole despre RPR în „presa

[2] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1950, Telegramă din 27 iulie 1950, fila 55.

progresistă“ şi festivaluri de film în localităţile cu colonii româneşti[3]. Indicaţiile centralei MAE coborau până la cele mai mici detalii. Astfel, se preciza care dintre diplomaţi să fie invitaţi şi care excluşi, care erau filmele considerate cele mai potrivite („Canalul“, „1 Mai“, jurnale de ştiri), subpunctele unui program artistic (recitări de poezii, muzică românească), ajungându-se chiar până la o listă de alimente ce urmau a fi trimise din ţară. La fel ca în alte situaţii importante, Bucureştiul cerea diplomaţilor săi să se consulte cu „prietenii“ în luarea unor decizii delicate (de exemplu în alcătuirea listei de invitaţi la recepţii)[4]. Aceşti „prieteni“ erau ori sovieticii, care tutelau Legaţia RPR din Washington, ori informatorii recrutaţi de români din societatea americană.

O altă telegramă expediată din Bucureşti se ocupa doar de un număr festiv al buletinului legaţiei. În formula de 23 august, acesta trebuia să aibă opt pagini, cu un supliment ilustrat de patru pagini. Pe prima pagină, la insistenţele MAE, trebuia să troneze articolul de fond intitulat „A şasea aniversare a zilei eliberării României de către Armata Sovietică şi a răsturnării regimului fascist“. Menirea propagandistică a textului era evidenţiată chiar de forul diplomatic tutelar, articolul „trecând în revistă realizările principale pe drumul creării unei vieţi de bunăstare, accentuându-se asupra ajutorului Uniunii Sovietice şi participării ţării noastre la lupta pentru pace“[5].

Celelalte articole propuse pentru „Romanian News“ nu erau mai atractive pentru publicul american. Ele ţineau să prezinte „performanţele“ economice şi „grija“ pentru cetăţenii RPR, precum şi atitudinea „de pace“ a noilor autorităţi comuniste. Astfel, un text despre „lupta pentru îndeplinirea Planului de Stat“ era completat de mai multe rubrici referitoare la domeniul industrial, „arătându-se creşterea nivelului de trai al oamenilor muncii, o dată cu dezvoltarea industriei“[6]. Precizările referitoare la agricultură trebuiau să scoată în evidenţă trecerea de bună voie a ţărănimii „spre forma socialistă de muncă“. Alte pagini se concentrau pe chestiuni culturale ori asupra unor detalii privind libertatea presei şi a religiei sau a „respectării drepturilor omului“ şi ale naţionalităţilor conlocuitoare. De asemenea, se impunea şi o prezentare a metodelor prin care „cultura devine un bun al maselor populare“ şi cum erau asigurate maxime libertăţi religioase şi de întrunire[7]. Cu alte cuvinte, erau atacate problemele sensibile invocate de americani la ONU, în special acuzele aduse practicilor inumane ale guvernului român. Buletinul dădea aceloraşi fenomene şi evenimente o altă interpretare, explicând neconcordanţa cu criticile „tendenţioase“ ale Statelor Unite.

La 30 iulie 1950, ministrul român la Washington, Mihail Magheru, răspundea telegramelor venite din ţară pe tema 23 august, raportând situaţia

[3] *Ibidem*.
[4] *Ibidem*.
[5] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1950, Telegramă din iulie 1950, fila 60.
[6] *Ibidem*.
[7] *Ibidem*.

existentă şi solicitând noi sugestii. Conform spuselor lui Magheru, în clădirea Legației putea fi organizată o recepție mare, de 300 invitați, sau o recepție mică (120 invitați), la care să ruleze şi un film. Recepție, atât cu film cât şi în număr mare de invitați nu s-ar fi putut realiza decât în saloanele vreunui hotel, dar diplomatul român afirma că proprietarii nu prea doreau să închirieze aceste localuri comuniştilor[8]. Legația mai cerea precizări despre filmele de propagandă trimise din țară: dacă aveau traducere în engleză, dacă erau de 16 sau 32 mm. Finalul telegramei se încheia cu două rânduri care spuneau totul despre starea raporturilor româno-americane la începutul Războiului Rece: „Binevoiți să confirmați în acelaşi timp că nu invităm pe nimeni de la State Department"[9]. Practic, nici măcar cu ocazia zilelor naționale nu se trecea peste ostilitatea ideologică şi se prefera o totală încălcare a curtoaziei diplomatice față de autoritățile țării gazdă.

Începutul lunii august marca accelerarea pregătirilor la Legația RPR din Washington. La 3 august, din țară erau trimise, prin poşta aeriană, 3 reportaje fotografice, alte 20 de fotografii şi 14 articole. Peste încă o săptămână, ajungeau la „Romanian News" şi trei articole referitoare la învățământul din RPR, drepturile omului şi rezolvarea problemei naționale în RPR. În plus, în privința viziunii de ansamblu a dezvoltării României, Grigore Preoteasa, director din MAE, sugera funcționarilor legației să revină la discursul lui Gheorghiu-Dej din 22 august 1949[10].

În ceea ce ținea de posibilitățile de publicare ale articolelor elogioase la adresa României, Bucureştiul sugera să fie contactate în special „ziare ale asociațiilor progresiste sau ale sindicatelor progresiste". Cele 17 articole trebuiau oferite în special lui „Daily Worker" şi ediției sale de duminică, „The Worker". Datorită specificului ziarului, articolele trebuiau însoțite de fotografii cu muncitori români şi cu extrase din Codul Muncii[11]. Referitor la situația minorităților, Bucureştiul se gândea chiar şi la publicarea unui articol „despre viața nouă a populației muncitoare evreieşti din țara noastră", în „Morning Freiheit"[12].

După cum indica această atenție acordată articolelor favorabile României, grija pentru refacerea imaginii țării prin utilizarea ca vehicul a jurnalelor americane era pusă la mare preț. Diplomații noştri aveau misiunea de a bate la poarta unor cunoscute ziare americane, cu texte deja gândite în laboratoarele propagandei comuniste de la Bucureşti. În opinia liderilor RPR, opinia publică americană avea dreptul să ştie ADEVĂRUL, dintr-o sursă autorizată şi credibilă, pentru a ignora apoi defăimările lansate de administrația Truman. Cum

[8] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1950, Telegramă din 30 iulie 1950, fila 71.

[9] *Ibidem*.

[10] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1950, Telegramă din 3 august 1950, fila 82.

[11] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1950, Telegramă din 7 august 1950, fila 87.

[12] *Ibidem*.

ziarele mari ale Americii („New York Times“, „Washington Post“, „Chicago Tribune“) îi refuzau constant pe români, acestora nu le mai rămâneau decât publicaţii cu specific muncitoresc sau cele finanţate, pe diferite canale, de URSS şi sateliţii săi.

Dar cum niciodată planurile anterioare nu coincid cu realităţile de după, sărbătorirea lui 23 august în America a cunoscut şi suficiente sincope. Astfel, articolul „23 august la şase ani de la eliberare“, precum şi alte texte şi fotografii, au fost predate corespondentului special de la Washington al ziarului „Daily Worker“, pentru a fi trimise unor publicaţii din Michigan, Detroit, Chicago etc. Numărul din 23 august 1950 al lui „Daily Worker“ a publicat însă „un text extrem de sumar“ despre România, în care şi numele lui Gheorghiu-Dej apărea greşit. Se adăugau trei fotografii ale liderilor comunişti: Dej, Ana Pauker şi Vasile Luca[13]. Articole similare au fost trimise la ziarele sindicale „U.E. News“ (reprezentând asociaţia United Electrical) şi la „Dispatcher“ (Uniunea Docherilor din Vest), dar publicarea a fost dată drept incertă, deoarece „în ambele părţi ni s-au arătat greutăţile ce le întâmpină redacţiile respective cu preocupările politice şi mai ales cu cele legate de politica externă“[14].

Dintr-un raport din 28 august 1950, înaintat de ministrul Magheru către Ana Pauker, referitor la organizarea zilei naţionale a RPR, putem deduce scara uriaşă la care acţiona Legaţia română din America. Astfel, a fost trimis material documentar, despre noile realităţi sociale şi politice din Europa de Est, către 37 sindicate, 210 biblioteci de stat ori particulare şi universităţi, 47 „intelectuali americani progresişti“, 116 societăţi româneşti şi corpului diplomatic[15].

O mică dezamăgire a venit din partea acelor români americani, cointeresaţi financiar şi politic de către Legaţia RPR. „Prietenul“ G. Vocilă, un coordonator al acestora, nu a reuşit să organizeze o festivitate specială, în coloniile româneşti, de 23 august, deoarece erau deja programate manifestări pentru 3 şi 24 septembrie 1950. Dar a promis că în septembrie va vorbi şi de importanţa zilei „eliberării“ României[16].

Cel mai important eveniment din jurul acestei sărbători organizate în Statele Unite a fost recepţia de la sediul Legaţiei RPR. Deşi au fost trimise aproximativ 400 de invitaţii, s-au prezentat doar 187 persoane, deci mai puţin de 50% dintre cei pe care se miza la început. Şefii de misiuni diplomatice prezenţi la recepţie (personal sau prim-reprezentanţi) au fost cei din URSS, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Pakistan, Franţa, Elveţia, Finlanda şi India[17]. Dintre americanii „progresişti de vază“, au onorat invitaţiile: Paul Robenson – muzician de culoare, John Pittman de la „Daily Worker“ din New York, Waybur de la

[13] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., dosar 20, Rapoarte diplomatice SUA 1950-1951, Raport al ministrului Magheru către Ana Pauker, p. 1.

[14] *Ibidem*.

[15] *Ibidem*, p. 2.

[16] *Ibidem*.

[17] *Ibidem*.

„United Electrical“, Travis Hedrick de la „Soviet Bulletin“, avocatul Lamberton… Acestora li s-au adăugat 25 de americani „care au învins teama de a veni în asemenea împrejurări politice la recepția noastră“[18]. Au fost prezenți şi reprezentanți ai românilor americani (Vocilă, Katană, Comăniță – colaboratori fideli ai comuniştilor), unii dintre ei venind de la distanțe mari: Detroit, Dearborn, Youngstown, dar cei mai mulți din New York[19].

În raportul către Ana Pauker, ministrul Magheru îşi exprimă îngrijorarea față de lipsa de la recepție a unor „progresişti“ sindicalişti, intelectuali şi jurnalişti americani. La început s-a considerat că refuzul a fost generat de dificultatea deplasării la Washington, dar apoi a fost stabilit un motiv mai important: „adâncirea persecuției politice a elementelor progresiste“[20]. În schimb, măcar dintr-o minimă politețe, secretarul de stat al S.U.A, Acheson, şi subsecretarul de stat Webb au trimis cărțile lor de vizită oficiale şi felicitările de rigoare.

După descrierea făcută de ministrul român la Washington, „recepția propriu-zisă a decurs vioi, lumea grupându-se aproape în întregime în jurul orei 7,30 şi părăsind Legația, în majoritate, la ora 10,30“[21]. Pe culoarele şi în sălile legației au fost organizate un stand de materiale documentare despre RPR şi o expoziție de cărți a unor autori americani traduşi în România. La masa comună, diplomații regimului Dej au luat cuvântul pentru a explica mai pe larg presupusul efort pentru pace făcut de RPR în arena internațională.

Din nefericire, o situație neprevăzută a tulburat această ceremonie, aruncând în ridicol tot efortul propagandistic românesc. Se pare că mulți dintre participanții la recepție s-au îmbolnăvit din cauza alimentelor alterate, fie cele primite din țară, fie cele comandate la o casă specială, care aproviziona şi celelalte reprezentanțe diplomatice[22]. O căldură excesivă a favorizat această situație. În seara zilei de 24 august, Ion Georgescu şi Constantin Munteanu, diplomați români, s-au simțit rău şi a fost chemat doctorul. Acesta a constatat para-tifos pentru Georgescu şi febră tifoidă pentru Munteanu. Şi Paul Mitrache a avut o temperatură crescută pe 26 şi 27 august, dar lucrurile nu s-au înrăutățit. Însuşi Magheru afirma „am simțit tulburări stomacale şi senzații de fierbințeală şi m-a controlat doctorul“[23]. Sunând la „prietenii sovietici“, ministrul român a aflat că şi în personalul Ambasadei URSS au fost cazuri de îmbolnăvire.

În aceste condiții, nu este dificil să anticipăm că neprofesionalismul diplomaților români a lăsat o proastă impresie, atât în corpul diplomatic de la Washington, cât şi la nivelul americanilor care mențineau contacte cu esticii. Nici eficiența propagandei prin intermediul ziarelor americane nu a fost cea dorită. Firavele articole despre România care au trecut de precauția redactorilor-

[18] *Ibidem*, p. 3.
[19] *Ibidem*.
[20] *Ibidem*.
[21] *Ibidem*.
[22] *Ibidem*.
[23] *Ibidem*.

şefi nu puteau avea efecte palpabile. Poate cel mult întrunirile cultural-politice din interiorul coloniilor româneşti au fost privite cu ceva interes. Oricum, amatorismul diplomaţilor români din 1950 nu s-a perpetuat. Anii următori au adus o creştere a experienţei Legaţiei RPR în acţiuni şi strategii de propagandă, deşi coordonatele sărbătoririi Zilei Naţionale au rămas cam aceleaşi.

În 1951-1952, prima grijă din ansamblul acţiunilor oficiale de 23 august era editarea unui număr cu impact din „Romanian News". Bucureştiul cerea tipărirea acestui buletin informativ la 9-10 august, iar conţinutul său avea câteva linii de forţă clar evidenţiate: importanţa ajutorului sovietic pentru România, succesele obţinute de regimul comunist în toate domeniile interne, accentuarea caracterului paşnic al politicii interne şi externe a guvernului Groza[24]. Prin avion erau trimise din ţară „articole speciale asupra grijei pentru om, pentru asigurarea creşterii nivelului de trai al celor ce muncesc, pe care regimul o asigură"[25]. De asemenea, se pretindea o popularizare a ideilor cuprinse în diverse articole din anii anteriori, aparţinând lui Gheorghiu-Dej şi Anei Pauker.

Centrala MAE cerea, cu o insistenţă bolnăvicioasă, să fie accentuat aportul sovietic la eliberarea ţării, în 1944, dar şi „doborârea dictaturii fasciste de către forţele patriotice populare conduse de Partid"[26]. Pe lângă temele consacrate: realizarea planului de stat, efortul de electrificare a ţării, antiteza dintre „democraţia burgheză" şi „democraţia populară", în 1952 o întreagă pagină din Buletinul festiv a fost oferită pentru popularizarea detaliilor noii constituţii, aflată încă în fază de dezbatere[27]. Bineînţeles, actul fundamental al statului comunist era prezentat ca unul dintre cele mai „progresiste şi înaintate" constituţii de pe glob. Aceste articole au fost oferite şi unor jurnale mărunte din America, dar niciodată nu s-a reuşit o inserare masivă de texte româneşti în presa din Statele Unite. Ziarele mari nu primeau texte de la reprezentanţele diplomatice ale statelor comuniste, iar sindicatele muncitoreşti şi asociaţiile de stânga se temeau să le publice, pentru a nu le fi restrânsă activitatea de către autorităţi.

Organizarea recepţiilor şi a galelor de filme româneşti erau următoarele două puncte importante în ceremoniile de 23 august. Pe lângă recepţia de la Washington, Legaţia RPR a propus şi o recepţie la New York[28]. Această nouă acţiune festivă se justifică atât prin numărul mare al membrilor coloniei româneşti din New York, cât şi prin dorinţa diplomaţilor comunişti de a prinde sub influenţa lor mai mulţi intelectuali şi jurnalişti americani. Dacă la Washington era prezent întregul personal al Legaţiei, la New York se puteau deplasa doar câţiva oameni (reprezentanţii oficiali ai României), din cauza

[24] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegrama din 6 august 1951, fila 21.

[25] *Ibidem*.

[26] *Ibidem*.

[27] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1952, Telegramă din 5 august 1952, fila 76.

[28] *Ibidem*.

restricţiilor de deplasare impuse de americani. De obicei, la New York mergeau să ţină discursuri în numele României doar Bogdan, înlocuitorul lui Magheru, şi Paul Mitrache, care fusese o vreme însărcinat cu afaceri[29].

Întotdeauna Bucureştiul înainta o listă cu statele care erau agreate pentru trimiterea de reprezentanţi la festivităţile de 23 august. Numărul de interdicţii creştea însă de la an la an. În 1951, nu trebuiau invitaţi diplomaţii Iugoslaviei, Greciei şi Spaniei[30], dar în 1952 acestora li se adăugau şi cei ai Gomindanului, Coreei de Sud, RFG, Japoniei, Venezuelei şi Cubei[31]. În schimb, în 1952, comparativ cu anul 1950, era chemat tot personalul diplomatic al misiunilor ţărilor capitaliste şi chiar oficialităţile americane (secretar de stat, reprezentanţi din diverse departamente)[32]. Se adăugau românii din SUA care se dovediseră fideli guvernului din ţară, precum şi intelectuali, jurnalişti, avocaţi şi politicieni americani cu simpatii comuniste.

În anul 1951, la recepţia de 23 august au participat 280 de persoane, din 900 invitate. Diplomaţilor din statele zise capitaliste (Franţa, Turcia, Finlanda, Austria, India, Afganistan, Pakistan, Etiopia, Siria) li s-au alăturat diplomaţi comunişti, americani „progresişti“ şi 28 de români din America[33]. În acelaşi an, la recepţia de la New York au venit 150 de persoane, cuprinzând diplomaţi de la ONU, intelectuali, sindicalişti şi „conducători ai unor mişcări pentru pace“: Robeson Duboisfast, Paterson, Leon Strauss. După cum raporta Corneliu Bogdan, „atmosfera a fost bună şi prietenii şi-au exprimat mulţumirea“[34]. Anul următor, în 1952, la recepţia de la Washington au venit 253 de persoane. Pe lângă diplomaţii din Est au fost reprezentate şi Marea Britanie, Elveţia, Austria, Pakistanul, Birmania, Iranul, Finlanda[35]. Au mai fost prezenţi şi ziarişti americani. După opinia românilor, recepţia a fost uşor tulburată de comportamentul lui Sherer, de la Departamentul de Stat. „Acesta a avut o atitudine provocatoare, căutând să angajeze discuţii politice cu noi şi ceilalţi diplomaţi prieteni“[36].

După structura statelor reprezentate la aceste ceremonii româneşti, se observă destul de clar izolarea politică internaţională în care se găsea RPR. Numeric vorbind, primau diplomaţii comunişti. Cei ai statelor europene demo-

[29] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1952, Telegramă din 30 august 1951, fila 71.

[30] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegramă din 27 iulie 1951, fila 113.

[31] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1952, Telegramă din 24 iulie 1952, fila 26.

[32] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegramă din 27 iulie 1951, fila 113.

[33] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegramă din 25 august 1951, fila 65.

[34] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegramă din 30 august 1951, fila 71.

[35] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington, Telegramă din 25 august 1952, fila 152.

[36] *Ibidem*.

cratice erau foarte puţini. Mai totdeauna venea un pluton consistent din ţări abia devenite independente, constatându-se încă din anii ’50 o încercare de apropiere a Bucureştiului faţă de lumea a treia. Este important să observăm că multe din aceste state asiatice se exprimau în favoarea Bucureştiului când se punea problema admiterii în ONU sau a rezolvării diferitelor chestiuni ce priveau şi România.

Trecând spre elementele culturale, putem constata că proiecţia unor filme care făceau apologia regimului a devenit, treptat, un element important în strategia de propagandă a Legaţiei RPR. Dacă s-a început cu un singur film rulat de 23 august, după numai doi ani s-a ajuns la o serie de filme proiectate la sediul legaţiei, dar şi la festivaluri organizate în oraşele în care se aflau puternice comunităţi româneşti. În 1951 erau pregătite pentru 23 august filmele „Viaţa învinge“, „Canalul Dunăre – Marea Neagră“, „Despre pace“, „Sport şi prietenie la Poiana Stalin“. În cazul în care se obţinea o sală mai mare rulau toate ori, ca variantă, doar „La noi în sat“, dacă ar fi fost o gală cu public restrâns[37]. În cele din urmă, la 20 august 1951, în faţa a 120 de americani „progresişti“ şi 70 diplomaţi, au rulat filmele „Viaţa învinge“ şi „Canalul“. Conform raportului trimis în ţară de Mihail Magheru, „filmele au produs o impresie pozitivă“ şi s-au impus ca o armă culturală de efect[38].

În 1952, peliculele trimise în America au fost: „1 Mai“, „Cimentul“, „Dinamo“, „Zile însorite“[39]. Pentru festivalurile din centrele româneşti se adăuga şi „Mitrea Cocor“. O grijă aparte se manifesta pentru românii aflaţi în New York, Detroit, Chicago etc. Cu excepţia New Yorkului, unde cei de acolo puteau să-şi asigure singuri un program cultural, diplomaţii trebuiau să facă eforturi mai mari pentru organizarea de seri cu specific românesc în alte oraşe. Se pare că doar la New York, în 1952, la „festivalul pentru aniversarea eliberării noastre“, au fost prezenţi peste 400 de români sau invitaţi americani. În urma unui „program bun“, „rezultatele sunt satisfăcătoare“[40]. Organizarea acestor gale de film nu se derula însă fără o contrareacţie a emigraţiei anticomuniste româneşti. La festivalul din septembrie 1952 de la New York, „fasciştii români au organizat pichete dar fără nici un rezultat“[41]. Această strategie cinefilă, care cuprindea filme artistice, documentare sau jurnale de ştiri, toate realizate în intenţia manipulării sentimentelor şi emoţiilor publicului, nu a fost doar o decizia pentru Statele Unite. Se pare că un set de până la şapte filme româneşti era proiectat de diplomaţii regimului Dej în mai multe ţări din lume. Astfel,

[37] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegramă din 31 iulie 1951, fila 126.

[38] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1951, Telegramă din 25 august 1951, fila 65.

[39] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington – 1952, Telegramă din 2 august 1952, fila 50.

[40] Arhivele M.A.E., fond S.U.A., Telegrame Washington, Telegramă din 9 septembrie 1952, fila 186.

[41] *Ibidem*.

multe dintre peliculele care ajungeau în Statele Unite veneau de la difuzări similare din Stockholm, Berna sau Praga[42].

Fără a fi spectaculoase, aceste tactici de organizare a sărbătorii comuniste de 23 august reuşeau să asigure vizibilitatea reprezentaţilor guvernului Petru Groza pe teritoriu american. Faţă de românii emigraţi în America, asemenea celebrări făceau parte dintr-o politică de conservare a identităţii şi de menţinere a unor „capete de pod“ în societatea americană. Iar faţă de oficialităţile de la Washington ori reprezentaţii blocului estic, era o chestiune de orgoliu naţional ca România să-şi prezinte cu abilitate performanţele culturale, economice şi politice, oferindu-se drept exemplu pentru noua lume ce se năştea după 1945.

Sărbătorirea zilei naţionale era un prilej pentru contracararea propagandei anticomuniste a Administraţiei Truman. Fiecare argument lansat împotriva „lagărului comunist“ (caracterul războinic, încălcarea libertăţilor fundamentale, abuzurile împotriva dreptului la proprietate) încerca să fie explicat, minimalizat şi, în final, înlocuit cu puncte forte ale propagandei comuniste. România trebuia să apară ca un stat nou, iubitor de pace pe plan extern, care dădea dovadă de maximă grijă faţă de propriii cetăţeni, în interior. În vocabularul diplomaţilor români, aveau întâietate ideea unei culturi înalte oferite maselor, educaţia generalizată în mediile rural şi urban şi creşterea constantă a standardului de viaţă prin rapidă dezvoltare economică. Acest discurs oficial al diplomaţilor români era acceptat de americanii cu simpatii comuniste ori de românii mai naivi, care plecaseră din ţară de mai multe decenii. Mulţi dintre aceştia cădeau în capcana diplomaţiei regimului Dej, constituindu-se în factori involuntari de informare sau în elemente de influenţă ale cercurilor politice de la Bucureşti. Totuşi, în principal, sărbătorirea lui 23 august în America juca un *rol deculpabilizant*, regimul comunist insistând să prezinte o faţă mai umană, în antiteză cu descrierile sumbre care veneau dinspre Casa Albă.

Putem înscrie cu uşurinţă aceste momente în structura clasică a sărbătorii. Există faze care se succed în timpul celebrării lui 23 august, există repetabilitate, se pune accent pe participanţi, elemente ambientale (decor, mâncare, muzică) ori pe comportamente individuale. Se deosebesc chiar şi cele două dimensiuni ce ajută la teoretizarea sărbătorii: elementele materiale (latura pragmatică) şi elementele spirituale (latura afectiv-sentimentală)[43]. Funcţiile sărbătorii sunt suficient de reliefate în acest ceremonial comunist. Funcţia de *comuniune* şi de *solidaritate* este importantă dar, practic, este utilizată mai mult ca o faţadă. Întâlnirea dintre grupuri şi consumarea darurilor este subordonată intereselor propagandistice şi de permanentizare a influenţei diplomaţilor români. Mai importantă pare funcţia *controlului* şi a *verificării*, parţial mascată în acel protocol anual de la Legaţia RPR. De asemenea, celebrările lui 23 august

[42] Arhivele MAE, fond SUA, Telegrame Washington – 1952, Telegrama din 2 august 1952, fila 90.

[43] Ozana Cucu Oancea, *Trăirea sărbătorilor între meditaţie şi petrecere*, Bucureşti, Editura Eminescu, 2001, p. 68.

erau ocazia de verificare a fidelității anumitor oameni față de regimurile estice şi a potențialului de influențare a unor cetățeni americani.

Prin structura internă, discursul abordat şi efectele dorite, 23 august în America se include în ceea ce Alain Corbain numea „sărbătorile suveranității“[44]. Un astfel de ceremonial presupunea comemorarea unui eveniment fondator care să reînnoiască şi să stimuleze un lanț al timpului, al amintirilor şi emoțiilor ce puteau fi exploatate abil de către organizatori. Uzând de un ritual politic fundamentat pe simboluri şi etalarea fastului, într-un context care teatraliza şi dramatiza, se încerca instaurarea unui ideal al identității[45]. Printr-o puternică idealizare a dispozitivului, discursului şi participanților, se urmărea construirea unor legături eficace, din punct de vedere simbolic, cu timpul perfect al originilor regimului comunist.

Un 23 august sărbătorit în Statele Unite demonstra, totodată, abilități de management cultural pentru noile realități politice. Nu era vorba doar de emoții puternice, care puteau fi declanşate şi controlate cu ajutorul spectacolului ideologic ritualic. Mai mult decât atât, se introducea o mitologie revoluționară, menită a-i determina pe oameni să reacționeze pozitiv la simbolurile vehiculate de politicieni[46]. Mitul urma să înglobeze situația în sine din ziua de 23 august 1944, actorii participanți la acel moment, statele – partidele – clasele sociale care, aparent, ar fi fost implicate. În plus, după cum teoretiza Murray Edelman, limbajul a fost utilizat pentru a sanctifica acțiunea[47]. Cuvintelor „eliberare“, „libertate“, „prosperitate“ li s-au dat înțelesuri şi conotații noi, capabile de a seduce masele. În momentul 23 august, comuniştii mixau frustrările naționale cu cele sociale. Poporul elimina pentru totdeauna tutela străină (pe care o simțise de veacuri) şi se elibera, totodată, de privațiunile unei lumi capitaliste rudimentare.

Astfel, comuniştii încercau să obțină legitimitate şi respect nu doar prin forța fizică coercitivă, ci şi prin o abilă utilizare a riturilor politice. După o schemă clasică, cei care clamau puterea demonstrau cum interesele lor nu erau înguste şi subiective, ci naturale, făcând parte din ordinea generală a lucrurilor[48]. Astfel, puterea comunistă trebuia să fie percepută nu ca o forță impusă de o anumită conjunctură politică, ci drept un dat firesc, conform unor legi inevitabile ale progresului social şi general. În acest mod, sărbătorirea anuală a evenimentelor de la 23 august a devenit un instrument util regimului. Eficacitatea lui era dorită atât în plan intern cât şi în cel extern, cetățenii străini urmând a fi impresionați după aceeaşi schemă propagandistică ca şi cetățenii români.

---

[44] Alain Corbain, Noelle Gérôme (ed.), *Les usages politiques des fêtes aux XIXe-XXe siècles*, Publications de la Sorbonne, 1994, p. 25.

[45] Pascal Lardellier, *Teoria legăturii ritualice*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2003, p. 19.

[46] David I. Kertzer, *Ritual, politică şi putere*, Bucureşti, Editura Univers, 2002, p. 26.

[47] Murray Edelman, *Politica şi utilizarea simbolurilor*, Iaşi, Polirom, 1999, p. 111.

[48] Catherine Bell, *Ritual, perspectives and dimensions*, New York, Oxford University Press, 1997, p. 129.